

निपुण भारत अभियान अंतर्गत , 'एकजूट', सर्वांगीण शालेय विकासासाठी....! शैक्षणिक ग्रामसभा ....

मार्गदर्शिका:

काय साध्य होईल?

१. शाळाच्या भौतिक गरजा पूर्ण होतील; किंबहुना सर्वांगीण विकास साध्य होईल!
२. लोकसहभागाने मुलांच्या क्षमतांचा विकास साधला जाईल!
३. एकत्र येऊन विचार, नियोजन आणि ठराविक कालावधीत समस्या सोडवण्यासाठी जबाबदारीचे वाटप होईल, शाळेचा सर्वांगीण विकास सहज शक्य होईल!
४. ग्रामपंचायत त्यांची शिक्षणातील भूमिका समजून घेऊन काम करेल!
५. लोकांचा शाळेकडे परीणामी शिक्षणाकडे बघण्याचा दृष्टीकोन बदलेल!
६. गाव पातळीवर सर्व घटकांसोबत (पालक, अंगणवाडी, शिक्षक, शाळा व्यवस्थापन समिती) गावातील मुलांच्या शिक्षणाबाबत नेमके आणि ठोस निर्णय घेता येतील
७. ग्रामपंचायतीला शाळांचा विकास आणि मुलांची गुणवत्ता वाढविणे बाबतचे धोरण निश्चित करून प्रगती साधता येईल.

शैक्षणिक ग्रामसभा प्रक्रिया कशी असेल...?

शैक्षणिक बैठकीचे नियोजन

शैक्षणिक ग्रामसभेचे निमंत्रण देणे

(ग्राम पंचायत सदस्य, शाळा व्यवस्थापन समिती सदस्य, सर्व पालक, शाळेचे माजी विद्यार्थी इतर ग्रामस्थ)

बैठकी पूर्वीची तयारी: माहिती संकलन

शाळा व्यवस्थापन समिती, बैठक

- शाळेच्या गरजांची नोंद करणे
- उपलब्ध संसाधनांची माहिती घेणे
- प्रत्यक्ष निधी आवश्यक असलेली आणि इतर कामांची नोंद करणे
- या सोयी झाल्या तर काय बदल होईल? हे समजून घेणे

बालसभा

- मुलांच्या गरजा विचारात घेऊन शाळा विकास आराखडा तयार करूया!
- कोणत्या गरजा...?
उदा. शैक्षणिक गरजा, क्रीडाविषयी गरजा, मानसिक गरजा, सामाजिक गरजा, आरोग्य आणि सुरक्षितता

शैक्षणिक ग्रामसभा

१. शाळेच्या गरजांची प्राधान्यक्रमानुसार मांडणी आणि चर्चा करणे. निर्णय घेणे
२. झालेल्या निर्णयांची अंमलबजावणी कशी होणार? याचे नियोजन, कालावधी आणि जबाबदारी निश्चित करणे नोंद करणे
३. ग्रामसभेमध्ये शिक्षण या विषयावर प्रामुख्याने चर्चा होऊन गावातील मुलांचे गुणवत्तापूर्ण शिक्षण, जीवन कौशल्य व शाळेच्या भौतिक गरजा यावर चर्चा होऊन निर्णय होणे आणि मुलांचा सर्वांगीण विकास साधणे अपेक्षित आहे.
४. ग्रामसभा प्रतिसाद आणि त्याची परिणामकारकता पाहण्यासाठी गुगल लिंक तयार करावी. सदरची लिंक ग्रामसभे नंतर मुख्याध्यापक व ग्रामसेवक यांनी संयुक्तपणे भरणे आवश्यक आहे.

शैक्षणिक ग्रामसभा

सर्वांगीण शालेय विकासासाठी...!

शालेत परिपूर्ण व सर्वसमावेशक शिक्षण उपलब्ध करून देणे ही ग्रामपंचायतीची जबाबदारी आहे. यासाठी गाव पातळीवर सर्व घटकांसोबत गावातील मुलांच्या शिक्षणाबाबत नेमके आणि ठोस निर्णय घेणे आवश्यक आहे. 'एकजूट', सर्वांगीण शालेय विकासासाठी...! या सर्वसमावेशक शैक्षणिक प्रक्रियेच्या माध्यमातून शाळांचा विकास आणि मुलांची गुणवत्ता वाढविणे बाबतचे धोरण निश्चित करून प्रगती साधता येईल.

जिल्हा परिषद
, रत्नागिरी
आणि
ग्यानप्रकाश
फाउंडेशन, पुणे

प्रस्तावना:

ग्रामीण भागातील बहुतांश विद्यार्थी हे शासकीय जिल्हा परिषदेच्या शाळेवर अवलंबून आहेत, आणि म्हणून विद्यार्थ्यांच्या गुणवत्तेसोबत जिल्हा परिषद शाळांचा दर्जा सुद्धा उचावणे महत्वाचे आहे. ही जबाबदारी जशी प्रशासनाची आहे; तशीच ती पंचायत राज व्यवस्थेची पण आहे. गावपातळीवर शैक्षणिक गरजा एकत्रित करून, उपलब्ध साधनसामग्रीच्या आधारे शालेय विकास घडवण्याची जबाबदारी ग्रामपंचायतीवर आहे.

शाळा व्यवस्थापन समितीच्या माध्यमातून मुलांच्या शिकण्याच्या गरजा पूर्ण करण्यास मदत होत असली तरी; शाळांच्या भौतिक गरजा या आर्थिक तरतुदीतून पूर्ण होतात. गावामध्ये जरी शैक्षणिक उठावाच्या माध्यमातून शाळांच्या भौतिक गरजा पूर्ण करता येत असल्यातरी ग्रामपंचायतने शाळा विकासासाठी प्रयत्न करणे अत्यंत गरजेचे आहे. ग्रामपंचायतने त्यांच्या शासकीय निधीतून किंवा स्वनिधीतून शाळेच्या गरजांची पूर्तता करणे अनिवार्य आहे. म्हणून शैक्षणिक गरजा सुनिश्चित करण्यासाठी आणि त्याची पूर्तता करताना आर्थिक पाठबळ मिळविण्यासाठी 'शैक्षणिक ग्रामसभा' या सर्वसमावेशक शैक्षणिक प्रक्रियेचे महत्त्व येथे अधोरेखित करता येईल.

मुलांच्या शिक्षणाची जबाबदारी ही फक्त शिक्षकांची नसून संपूर्ण यंत्रणेची किंबहुना समाजाची आहे. म्हणूनच आम्ही ग्यानप्रकाश फाउंडेशन, पुणे शाळांच्या भौतिक आणि गुणवत्ता विकासासाठी आपल्या तालुक्याच्या शैक्षणिक विकासामध्ये शैक्षणिक ग्रामसभा या प्रक्रियेचा समावेश करण्याबाबत प्रस्तावित करीत आहोत.

‘एकजूट, सर्वांगीण शालेय विकासासाठी..! या सर्वसमावेशक शैक्षणिक प्रक्रियेच्या अंमलबजावणीसाठीचे सहभागी घटक आणि जबाबदारी

➤ तालुका स्तरीय यंत्रणा:

तालुकास्तरीय नियोजन बैठक घेणे. यामध्ये तालुका स्तरावर गटविकास अधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखाली गटशिक्षणाधिकारी, विस्ताराधिकारी (ग्रामपंचायत, शिक्षण, आरोग्य व कृषी) आणि केंद्रप्रमुख, ग्रामसेवक आणि मुख्याध्यापक यांच्या समवेत नियोजन होईल.

➤ तालुका स्तरीय कार्यशाळा

कार्यशाळांमधून गावस्तरीय यंत्रणेला शैक्षणिक दिशा देण्याचे काम केले जाईल. शैक्षणिक ग्रामसभेचे नियोजन कसे कायाचे? निमंत्रण प्रतिका कशी द्यायची? ग्रामसभेपूर्वी गरजांचे माहिती संकलन कसे करायचे? कोणत्या सभा घ्यायच्या? आणि यामध्ये सुलाभाकाची भूमिका काय? याची सविस्तर माहिती देण्यात देण्यात येईल.

कार्यशाळा नियोजन

अ. नं.	दिनांक	सहभागी
१.	२६ डिसेंबर ते ३० डिसेंबर २०२३	गटविकास अधिकारी, गटशिक्षणाधिकारी, विस्तार अधिकारी(शिक्षण, पंचायत, कृषी), केंद्रप्रमुख, पर्यवेक्षिका(ए. बा. वि. से. यो.), गावातील सर्व सरपंच महोदय, सर्व मुख्याध्यापक

➤ गाव स्तरीय यंत्रणा :

सरपंच, ग्रामसेवक, शाळा व्यवस्थापन समिती आणि मुख्याध्यापक नियोजन आणि अंमलबजावणी करतील. तसेच तालुका स्तरीय यंत्रणा प्रत्यक्ष प्रक्रियेत सहभागी होतील.

शैक्षणिक ग्रामसभा ...!प्रक्रिया (कालावधी)

अ. नं	प्रक्रिया	कालावधी	जबाबदारी
१	एकजूट', सर्वांगीण शालेय विकास सर्वसमावेशक प्रक्रिया शैक्षणिक ग्रामसभा	११ ते १३ जानेवारी २०२४	सरपंच, ग्रामसेवक मुख्याध्यापक, शाळा व्यवस्थापन समिती अध्यक्ष

ही सर्व समावेशक शैक्षणिक प्रक्रिया कशी असेल...?

शैक्षणिक बैठकीचे नियोजन

शैक्षणिक ग्रामसभेचे निमंत्रण देणे

तारीख निश्चित झाल्यानंतर बैठकीचा अजेंडा शाळा व्यवस्थापन समिती अध्यक्ष व सरपंच यांच्या स्वाक्षरीने ग्रामपंचायत सदस्य, शाळा व्यवस्थापन समिती सदस्य, पालक, शिक्षण प्रेमी व गावातील इतर ग्रामस्थ यांना देणे.

बैठकी पूर्वीची तयारी: माहिती संकलन

शाळा व्यवस्थापन समिती, बैठक

- शाळेच्या गरजांची नोंद करणे
- उपलब्ध संसाधनांची माहिती घेणे
- प्रत्यक्ष निधी आवश्यक असलेली आणि इतर कामांची नोंद करणे
- या सोयी झाल्या तर काय बदल होईल? हे समजून घेणे

बालसभा

मुलांच्या गरजा विचारात घेऊन शाळा विकास आराखडा तयार करूया!
कोणत्या गरजा...?
उदा.
शैक्षणिक गरजा, क्रीडांविषयी गरजा, मानसिक गरजा, सामाजिक गरजा, आरोग्य आणि सुरक्षितता

प्रक्रियेपूर्वीची तयारी

सदर बैठक जर त्या शाळेमध्ये घ्यायची असेल तर त्या शाळेमधील सद्यस्थिती^१ संदर्भात काही प्राथमिक माहिती देखील घ्यावी लागत असते. त्यामध्ये, शाळेतील मुख्याध्यापकाचे नाव, मोबाईल क्रमांक, शाळेचे नाव, स्थापना वर्ष, शाळेची जमीन नोंदणीकृत आहे का, शाळेची इमारत स्वतःच्या मालकीची आहे का, मुलांची माहितीमध्ये एकूण मुले, उपस्थिती, पटनोंदणी, वर्गनिहाय तपशील, शाळेमधील शैक्षणिक साधनांमध्ये, डिजिटल साहित्य, प्रयोगशाळा, ग्रंथालय, गणित संच, विज्ञान पेटी, मुलभूत सुविधांमध्ये, वर्गखोली, स्वयंपाक घर, संरक्षण भिंत, शौचालय व्यवस्था, शाळेमध्ये वीज पुरवठा, खेळाचे साहित्य, खेळासाठी मैदान व्यवस्था, विद्यार्थ्यांसाठी पिण्याच्या पाण्याची व्यवस्था, शाळेमध्ये फर्निचर व्यवस्था, आरोग्य तपासणी, शाळा व्यवस्थापन समिती नियमित बैठका होतात का नाही या प्रकारची माहिती घेणे अपेक्षित आहे. यामधील ज्या सुविधा पूर्ण नसतील त्याविषयी लोकसहभागातून शैक्षणिक गुणवत्ता विकास प्रक्रियेमध्ये चर्चा करून जबाबदारीचे वाटप केले जाते.

प्रक्रियेदरम्यानची तयारी

ह्या प्रक्रियेदरम्यान विशेष लक्ष देणे आवश्यक असते. ही बैठक जास्तीत जास्त १.३० ते २ तासांची असायला पाहिजे. चर्चा आणि उपस्थिती यावर वेळ कमी जास्त होऊ शकतो. सदर प्रक्रियेमध्ये

^१ शाळेच्या गरजांची माहिती - नमुना सोबत जोडला आहे.

ग्रामपंचायतीमार्फत निधी आणि त्यातून शाळेसाठी भौतिक आणि शैक्षणिक सुविधा उपलब्धतेसाठी चर्चा होऊन निर्णय आणि जबाबदारीचे वाटप केले जात असते. गावातील मनुष्यबळाचा शाळेच्या विकासात योग्यप्रकारे वापर केल्यास मुलांच्या शैक्षणिक विकासात भर पडेल. स्थानिक ज्ञानसंपदेचे जसे संगीत, खेळ, गायन, कला याचे योग्य नियोजन करून मुलांच्या शिक्षणासाठी वापरता आले पाहिजे याविषयी देखील चर्चा, निर्णय व जबाबदारीचे वाटप केले जात असते.

- १ बैठक व्यवस्था ही गोलाकार पद्धतीने असावी म्हणजे सुलभकाचे सर्वांकडे लक्ष असेल. शाळेचे मुख्याध्यापक किंवा शिक्षकांनी सुलभाकाची भूमिका पार पाडावी.
- २ उपस्थित असलेल्या सर्वांना चर्चेमध्ये सहभागी करून बोलके करणे.
- ३ चर्चे दरम्यान विषयांतर होत असेल तर चर्चा मुख्य विषयावर आणणे.
- ४ शाळेच्या सद्य स्थिती अहवालानुसार समोर आलेल्या समस्या, मुद्याच्या आधारे चर्चा करत असताना निर्णय घेणे व त्याची जबाबदारी तसेच ते काम पूर्ण करण्याचा कालावधी निश्चित करणे महत्वाचे आहे.
- ५ बैठक झाल्यानंतर जे निर्णय झाले आहेत, त्या प्रतीवर^२ शाळा व्यवस्थापन समिती अध्यक्ष, सरपंच यांच्या स्वाक्षरीने मुख्याध्यापकांमार्फत ग्रामपंचायतला जमा करून गाव विकास आराखड्यामध्ये समाविष्ट करणे क्रमप्राप्त आहे.

शैक्षणिक ग्रामसभेनंतर आढावा शैक्षणिक ग्रामसभा

सदर प्रकिया बैठक झाल्यानंतर आढावा होणे खूप गरजेचे असते. सदर आढावा दर तीन महिन्यांनी होणे गरजेचे आहे. आढावा घेत असताना या बैठकीमध्ये कोणकोणत्या विषयांवर निर्णय झाले होते व त्याची जबाबदारी कोणी घेतली होती. ते निर्णय कुठपर्यंत आले आहेत याचा पाठपुरावा होणे गरजेचे आहे. जबाबदारी घेतलेल्या व्यक्तीने ते काम पूर्ण केले आहे का किंवा ते पूर्ण का करू शकले नाहीत याबाबत आढावा पुढील लोकसहभागानातून शैक्षणिक गुणवत्ता विकास प्रक्रियेमध्ये घेणे आवश्यक आहे.

वरील सर्व प्रक्रियेत ग्रामपंचायतीने प्रामुख्याने काही गोष्टींकडे लक्ष दिले पाहिजे. जसे, शासकीय पूर्व प्राथमिक व प्राथमिक शाळांचे व्यवस्थापन, साक्षरता कार्यक्रमांचे व्यवस्थापन, वाचन खोल्या आणि ग्रंथालयांचे व्यवस्थापन, पदोन्नती, गावात विविध शैक्षणिक शासकिय योजनांच्या अंमलबजावणीसाठी काम करणे आवश्यक आहे. सूक्ष्म पातळीवर ग्रामपंचायत, ग्रामविकास योजनेतून शाळा आणि अंगणवाडी यांच्या पायाभूत सोयी सुविधांसाठी संसाधने उपलब्ध करू शकतात. बैठकीमध्ये शैक्षणिक समस्येवर चर्चा, निर्णय प्रक्रियेत शालेय व्यवस्थापन समितीस समर्थन देणे, मदत करणे व शाळा व्यवस्थापन समिती प्रभावी होण्यासाठी ग्रामसभेत शाळेच्या विकासाची चर्चा करताना मत विचारात घेणे, हे काम ग्रामपंचायतीने करणे अपेक्षित आहे.

ग्यानप्रकाश फाउंडेशन, पुणे

प्रशांत भोसले ९७६६२१२९२०

राहुल मिसळ ९०१११२६८१४

^२ निर्णय नोंद प्रत सोबत जोडली आहे.

**निपुण भारत अभियान अंतर्गत 'एकजूट' सर्वांगीण शालेय विकासासाठी! . . . सर्वसमावेशक
शैक्षणिक प्रक्रिया
अंगणवाडी व शाळेची माहिती**

गाव:	ग्राम पंचायत:	तालुका:	केंद्र:	माहिती घेतली दिनांक:
------	---------------	---------	---------	-------------------------

अ) अंगणवाडी केंद्रांची माहिती:

तपशील	केंद्र १	केंद्र २	एकूण
अंगणवाडी सेविकेचे नाव			
मोबाईल क्र.			
मदतनीस नाव			
मोबाईल क्र.			
गावातील ०-३ वर्षे वयोगटातील मुले			
अंगणवाडीत दाखल असलेली ०-३ वर्षे वयोगटातील मुले			
गावातील एकूण ३-६ वर्षे वयोगटातील मुले			
अंगणवाडीत दाखल असलेली ३-६ वर्षे वयोगटातील मुले			
गावातील एकूण ०-६ वयोगटातील विशेष मुले			
अंगणवाडीत दाखल असलेली एकूण ०-६ वयोगटातील विशेष मुले			

सुविधा	केंद्र १					केंद्र २				
	हो/ना ही	एकूण संख्या	छान	दुरुस्तीची गरज		हो/नाही	एकूण संख्या	छान	दुरुस्तीची गरज	
				जास्त	कमी				जास्त	कमी
जागा स्वतःची / भाडे तत्वावर / मोफत										
स्वयंपाकघर										
खेळ साहित्य										
सौचालाय										
परिसर										
प्राथमिक प्रथमोपचार पेटी										
पिण्याचे पाणी										

निपुण भारत अभियान अंतर्गत 'एकजूट' सर्वांगीण शालेय विकासासाठी! . . . सर्वसमावेशक शैक्षणिक प्रक्रिया

तपशील	केंद्र ३	केंद्र ४	एकूण
अंगणवाडी सेविकेचे नाव			
मोबाईल क्र.			
मदतनीस नाव			
मोबाईल क्र.			
गावातील ०-३ वर्षे वयोगटातील मुले			
अंगणवाडीत दाखल असलेली ०-३ वर्षे वयोगटातील मुले			
गावातील एकूण ३-६ वर्षे वयोगटातील मुले			
अंगणवाडीत दाखल असलेली ३-६ वर्षे वयोगटातील मुले			
गावातील एकूण ०-६ वयोगटातील विशेष मुले			
अंगणवाडीत दाखल असलेली एकूण ०-६ वयोगटातील विशेष मुले			

सुविधा	केंद्र ३					केंद्र ४				
	हो/ना ही	एकूण संख्या	छान	दुरुस्तीची गरज		हो/नाही	एकूण संख्या	छान	दुरुस्तीची गरज	
				जास्त	कमी				जास्त	कमी
जागा स्वतःची / भाडे तत्वावर / मोफत										
स्वयंपाकघर										
खेळ साहित्य										
सौचालाय										
परिसर										
प्राथमिक प्रथमोपचार पेटी										
पिण्याचे पाणी										

निपुण भारत अभियान अंतर्गत 'एकजूट' सर्वांगीण शालेय विकासासाठी! . . . सर्वसमावेशक शैक्षणिक प्रक्रिया

ब) शाळेची माहिती

1. मुख्याध्यापकाचे नाव: _____ मो. क्र.: _____

2. शाळेचे नाव: _____ स्थापना वर्ष: _____

3. शाळेची जमीन नोंदणीकृत आहे का? होय ☐ नाही ☐

इमारत: स्वतःची: ☐ भाडेतत्वावर: ☐ मोफत: ☐

4. शिक्षकांची माहिती: एकूण मान्यता प्राप्त पदे: ☐ एकूण कार्यरत शिक्षक: ☐ विशेष शिक्षक: ☐
अंशकालीन ☐ स्वयंसेवक: ☐

क) मुलांची माहिती

गावातील VER नुसार ६-१४ वर्ष वयोगटातील एकूण मुले: ☐ शाळाबाह्य मुले: ☐

गावातील एकूण शाळेत दाखल न झालेली मुले: ☐ विशेष गरजा असणारी मुले: ☐

गावातील हंगामी स्थलांतरीत मुले: ☐

शाळेतील पटनोंदणी तपशील (वर्गनिहाय)

इयत्ता	१	२	३	४	५	६	७	८	एकूण	उपस्थिती (शाळा भेटी दरम्यान)
मुले										
मुली										
एकूण										

शैक्षणिक साधने

	काळा फळा	तक्ते	नकाशे	पृथ्वीचा गोल	वैज्ञानिक संच / विज्ञान पेटी	गणिती संच		ग्रंथालय	प्रयोगशाळा	इ-लर्निंग किंवा LED	विशेष गरजा असणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी साधने
एकूण संख्या											
वापरात न येणारे साधने											

निपुण भारत अभियान अंतर्गत 'एकजूट' सर्वांगीण शालेय विकासासाठी! . . . सर्वसमावेशक शैक्षणिक प्रक्रिया

मुलभूत सुविधा

सुविधा	होय/नाही	एकूण संख्या	स्थिती			
			छान	दुरुस्थितीची गरज		अपूर्ण
				जास्त	कमी	
वर्ग खोली						
स्वयंपाकघर						
संरक्षण भिंत						
शौचालय व्यवस्था						
विद्यार्थी संख्येनुसार शौचालय संख्या						
मुलां-मुलींसाठी स्वतंत्र व्यवस्था आहे का?						
रैम्प रेलिंग सहित						

सुविधा	होय/ नाही
वीज पुरवठा	
खेळ साहित्य	
ताटे आणि पेले	
स्वयंपाकघर गेस सिलेंडर	
मैदान	

पाणी: होय ☐ नाही ☐					
			पाण्याची साठवण सोय		
	उपयुक्त	निरुपयोगी		उपयुक्त	निरुपयोगी
नळ(पाण्याची टाकीला)	☐	☐	ड्रम	☐	☐
पाण्याचा हापसा	☐	☐	टाकी	☐	☐
विहीर	☐	☐	टाकी	☐	☐

फर्निचर (जर होय असेल तर संख्या लिहा अथवा नाही लिहा)	बाकडी	टेबल	खुर्ची	कपाट (मोठे/छोटे)	चटई/सतरंजी/ बसण्याकरिता पट्ट्या	इतर
शिक्षक						
मुलांकरिता						

आरोग्य तपासणी: होय ☐ नाही ☐ वर्षातून किती वेळा :

शाळा व्यवस्थापन समिती: ☐ होय ☐ नाही ☐

SMC ची स्थापना वर्ष : SMC सक्रिय कार्य करत आहे का ?होय ☐ नाही ☐

निपुण भारत अभियान अंतर्गत 'एकजूट' सर्वांगीण शालेय विकासासाठी! . . . सर्वसमावेशक
शैक्षणिक प्रक्रिया

जर SMC सक्रिय कार्य करत असेल तर चालू वर्षात एकूण बैठकींचे संख्या लिहा:

निमंत्रण पत्र

दिनांक :- / /२०

प्रति,

_____
_____

मा. महोदय/महोदया,

आपणास कळवण्यात येते की दिनांक _____ रोजी, वेळ _____ वाजता आपल्या शालेच्या सर्वांगीण विकासासाठी 'शैक्षणिक ग्रामसभेचे' आयोजन ----- या ठिकाणी करण्यात आलेले आहे. या सभेचा उद्देश मुलांच्या सर्वांगीण विकासासाठी शालेय शिक्षणाची गुणवत्ता व शालेची सद्यस्थिती समजावून घेणे, तसेच शाळा विकासासाठी नियोजन आणि उपाययोजना सुचवणे हे आहेत. तरी सदर सभेस उपस्थित राहून आपल्या शालेच्या विकासात सहभागी व्हावे, हि विनंती.

चर्चेचे प्रमुख मुद्दे

- १.
- २.
- ३.
- ४.
- ५.

ग्राम पंचायत
सरपंच

शाळा व्यवस्थापन समिती
अध्यक्ष

महत्वाचे मुद्दे

- गावातील ६ ते १४ वयोगटातील प्रत्येक बालकाची (शालाबाह्य, विशेष गरजा असलेली बालके, मुली, व दुर्बल घटकांतील मुले) शालेत पटनोंदणी झाली पाहिजे
- ग्राम पंचायतीच्या हद्दीतील सर्व शाळांमध्ये स्वच्छ पिण्याचे पाणी असले पाहिजे
- ग्राम पंचायतच्या हद्दीतील सर्व शाळांमध्ये स्वच्छ आणि वापरण्याजोगी शौचालये (मुले /मुली) असले पाहिजे.
- ग्राम पंचायतीने शैक्षणिक योजना तयार केली पाहिजे.
- ग्राम विकास आराखड्यात ,शाला विकास आराखडा समाविष्ट केला पाहिजे
- ग्राम पंचायतीला विशेष गरजा असणाऱ्या बालकांची माहिती असली पाहिजे.
- गावातील विशेष गरजा असणाऱ्या बालकांना विविध सरकारी योजनांचा लाभ मिळाला पाहिजे.
- विद्यार्थ्यांची नियमित उपस्थिती,शैक्षणिक गुणवत्ता व शालेय शिस्त यासाठी ग्राम पंचायत आणि शालेने प्रयत्न केले पाहिजेत.
- शालेय पोषण आहाराची नियमितता आणि दर्जा तसेच विविध शासकीय योजनांची सुयोग्य अंमलबजावणी केली पाहिजे.
- शालेत पुरेशी शिक्षकसंख्या असली पाहिजे.

सर्वांगीण शाळा विकास कृती आराखडा (Action Plan)

सर्वांगीण शाळा विकास सभा दिनांक: _____ सभा ठिकाण: _____

शाळेचे नाव: _____ गाव: _____ ग्रामपंचायत: _____ तालुका: _____

चर्चेसाठी मुद्दे	निर्णय	एकूण खर्च	स्त्रोत	जबाबदार व्यक्तीचे नाव	पद	कालावधी
			(वित्त आयोग, ग्रा. पं. स्वनिधी, पं. स./ जि. प. निधी, लोक प्रतिनिधी, लोक सहभाग, CSR, इ.)			
अ.शालेय पटनोंदणी आणि मुलांची उपस्थिती						
१. मुलांचे सर्वेक्षण						
२. शाळाबाह्य मुलांची पटनोंदणी						
३. विशेष गरजा असलेल्या मुलांची पटनोंदणी						
४. सतत गैरहजर मुलांची नियमित हजेरी						
५. विशेष गरजा असलेल्या मुलांसाठी प्रमाणपत्र, शिष्यवृत्तीसाठी प्रयत्न						
६. विशेष गरजा असलेल्या मुलांचे समावेशन						
७. मुलांची आरोग्य तपासणी व समुपदेशन						

ब.मुलभूत सुविधा

१. पिण्याचे पाणी
२. शाळेची रंगरंगोटी
३. शाळेतील खोल्या, स्वयंपाकघर,
खिडक्या,दरवाजे, फरशी यांची दुरुस्ती शाळेची
संरक्षण भिंत
४. नवीन खोल्यांचे बांधकाम
५. मुलांकरिता – आवश्यक बैठक व्यवस्था
६. शिक्षकांसाठी फर्निचर-खुर्च्या,कपाट इत्यादी.
७. मुले/मुली व विशेष मुलांकरिता स्वतंत्र
शौचालयाची सोय
८. खेळासाठी मैदानाची सोय
९. वीजपुरवठा
- १०.बागबगीचा
- ११.राम्प, रेलिंग सोय

क. शैक्षणिक व्यवस्था

१. शिक्षकांची उपलब्धता
२. मुलांच्या व शाळेच्या गुणवत्तेचे मूल्यांकन करणे.
३. शाळेतील शिक्षकांद्वारा शैक्षणिक साहित्याचा वापर.
४. मूल्यांकन करण्यासाठी फाईल्स इत्यादीची सोय.
५. ग्रंथालय / प्रयोगशाळा / ई-लर्निंग.
६. पुस्तके, गणितपेटी, विज्ञानपेटी, फळायांची सोय.
७. खेळ / संगीत साहित्य (लेझीम, ढोल ताशा) दोरीवरचे खेळ, इत्यादी.
८. विशेषमुलांसाठी अध्ययन साहित्य (ब्रेल, मोठ्या अक्षरांचा तक्ता)
९. मुलांसाठी शैक्षणिक सहल, प्रदर्शन भेटी इत्यादींचे आयोजन.
१०. इतर (कृपया नमूद करा)

ड. कौशल्य विकास

१. खेळांचे प्रशिक्षण(उदा. कबड्डी, कुस्ती, योग, मलखांब, कराटे, इ.)					
२. संगीत, वाद्य, नृत्य, अभिनय कौशल्य प्रशिक्षण					
३. संगणक व तंत्रज्ञान प्रशिक्षण					
इ. व्यवस्थापन					
१. शाळा व्यवस्थापन समिती नियमित बैठक.					
२. पालकसभा.					
३. ग्रामपंचायती सोबत बैठका.					
४. स्वच्छता आणि निटनेटकेपणा.					
५. मध्यान्ह भोजनाची गुणवत्ता आणि नियमितता.					
६. आरोग्य शिबीर (health camps)					
७. विशेष मुलांचे संगोपन.					
८. शिक्षक व smc प्रशिक्षण.					

चर्चेचे मुद्दे (नं)	शैक्षणिक सभेत झालेले निर्णय	जबाबदार व्यक्तीचे नाव	काम पूर्ण करण्याचा कालावधी

संपर्क व्यक्ती:

संपर्क व्यक्तीचा नंबर:

सभेची तारीख:

मुख्याध्यापक स्वाक्षरी:

शाळा व्यवस्थापन समिती अध्यक्ष स्वाक्षरी:

सरपंच

स्वाक्षरी :